

.....
interview
.....

Mies Westerveld
hoogleraar sociale
rechtshulp

.....
**'Ik heb toch geen
rechten gestudeerd
om mijn hersens en
denkkracht uit te
lenen aan diegene
die daar het meeste
geld voor geeft?'**
.....

.....
Bureaucratie is de ziekte van de sociale
rechtsbijstand. 'Sociaal advocaten worden
tegenwoordig getreden als potentiële fraudeurs
– maar als je echt wilt frauderen, kun je
beter een ander vak kiezen.'
.....

**Mies Westerveld (54) is
sinds november bijzon-
der hoogleraar Sociale
Rechtshulp aan de
Universiteit van
Amsterdam. Haar vak
moet nog nader worden
gedefinieerd, de rode
draad is wel duidelijk:
rechtshulp als mensen-
recht. En als 'vereve-
ningsinstrument'.**

.....
Vera Spaans
journalist
.....

Is uw leerstoel eigenlijk nodig?

'Ik zit net twee weken op deze post dus ik wil daar nog geen grote uitspraken over doen. Maar één van mijn "missies" is de rechtenstudent van nu wat van de bevlogenheid bijbrengen die ik vroeger heb gevoeld voor het verlenen van rechtshulp aan mensen die minder kapitaalkrachtig zijn en daardoor in veel situaties aan het kortste eind trekken. Rechtshulp als vereveningsinstrument zou je het kunnen noemen. Daarvoor wil ik hen ook wat historisch besef bijbrengen. Tenslotte bestaat het fenomeen sociale rechtshulp nu al zo'n kleine veertig jaar – of nog maar veertig jaar, dat kun je natuurlijk ook zeggen.

Na mijn advocaatstage in de jaren

zeventig ben ik met een goede vriendin een sociaal advocatenkantoor begonnen. Advokatenkantoor Lange Hilleweg noemden we dat toen en dus niet Westerveld Advocaten of zoiets. Toen ik voor de website van de UvA wat informatie over mijn loopbaan wilde opgeven, kwam meteen de spellingsmaffia in actie: advocaten en kollektief moesten met een c, de mensen moesten niet denken dat de UvA niet kon spellen. Terwijl de "k" in de jaren zeventig een statement was. Uiteindelijk is een compromis gesloten, "Advokatenkollektief" staat nu tussen aanhalingstekens. Dat zegt de student van nu niks meer.'

Lopen rechtenstudenten warm voor de sociale advocatuur?

'Dat is wat mij betreft afwachten. Ik heb wel, met mijn onderwijservaring bij sociaal recht, de indruk dat studenten minder cynisch zijn dan in de jaren

Foto: C. Walinga

.....

We moeten ook naar de overheid zelf kijken als vervuiler van de rechtshulpbegroting

.....

negentig. Idealen mogen weer. Deze benoeming komt wat dat betreft op een goed moment.’

Er wordt vaak gezegd: wie inhoudelijk interessant werk zoekt, leert meer op een commercieel advocatenkantoor.

‘Dat zul je mij niet horen zeggen en zeker niet tegen degene die net met het vak begint. Natuurlijk hebben met name de heel grote kantoren een ander soort zaken die vaak juridisch ook complexer zijn. Maar het hangt er maar vanaf wat je interessant noemt en wat je wilt leren. Bij de sociale advocatuur wordt vaak een groter appel gedaan op iemands conflictoplossend vermogen. En als ik dan ook eens een vooroordeel mag spuien: wereldvreemdheid is bij een kleiner kantoor waarschijnlijk een kleiner risico dan bij kantoren waar overwegend “grote zaken” worden gedaan. Wat wél waar is, is dat je, als je je tot de sociale advocatuur beperkt, op een zeker moment alles wel eens voorbij hebt zien komen.

Zo is het tenminste bij mij gegaan. Maar als ik vacatures bekeek van commerciële kantoren, bekeek ik telkens het gevoel: daar heb ik toch geen rechten voor gestudeerd? Om mijn hersens en mijn denkkracht uit te lenen aan diegene die daar het meeste geld voor geeft? Zo ben ik aan de universiteit beland. Ik denk dat onze maatschappij het altijd ook zal moeten hebben van mensen voor wie geld niet zaligmakend is en die in hun werk iets kwijt willen van hun sociale bevlogenheid.’

Hoe staat het met de kwaliteit van sociale advocaten?

‘Daar kan ik nog niet zoveel over zeggen. Vraag me dat maar eens over een jaar, als ik het veld wat beter heb verkend.’

Wat gaat u precies doen?

‘Ik ga een universitair vak ontwikkelen en ik ga een onderzoekslijn opzetten over het thema “sociale rechtshulp”. Heel precies heb ik dat nog niet afgebakend maar de rode draad heb ik al wel: rechtshulp als mensenrecht. Mensen hebben een fundamenteel recht op rechtsbijstand, dat wordt ook in verschillende

verdragen genoemd. De vraag is dus niet óf de overheid moet bijdragen aan sociale rechtshulp, maar hóé. Er zijn namelijk verschillende manieren om het recht op rechtshulp gestalte te geven: door gerichte subsidies, door het inrichten van een verzekeringsstelsel, noem maar op. In de loop van volgend jaar hoop ik een promovendus aan te nemen die vergelijkend onderzoek gaat doen naar de manier waarop andere landen vorm geven aan sociale rechtshulp.’

Hoe anders dan door subsidies is sociale rechtshulp te verwezenlijken?

‘Bestaande kantoren zouden solidariteit kunnen organiseren. Bijvoorbeeld door de tarieven van betalende klanten te verhogen en dat extra geld benutten voor de bekostiging van de zaken van degenen die de rekening niet kunnen betalen.’

Daar zullen die betalende cliënten niet zo blij mee zijn, denk ik.

‘Als elk kantoor daaraan meedoet, en dan bovendien in gelijke mate, hoeft dat geen probleem te zijn. Het wordt pas problematisch als sommige kantoren onevenredig veel niet-betalende klanten bedienen. Die prijzen zich dan op een zeker moment uit de markt. Je kunt het als overheid ook via een verplichte verzekering regelen. Zo betaalt ook iedereen verplicht premie voor de WW, terwijl niet iedereen een even groot risico loopt om werkloos te worden. Dat heet in de sociale zekerheid risicosolidariteit.’

De Algemene Raad heeft laten weten tegen het Drion-fonds te zijn. Aan dit fonds zouden advocatenkantoren bijdragen om hieruit een vorm van sociale rechtshulp te financieren. De AR vindt dat het betalen voor rechtshulp primair de verantwoordelijkheid is van de overheid.

‘Daar ben ik het wel mee eens maar ik heb nog een reden om dat niet zo’n goed idee te vinden. Ik ben namelijk bang dat de rechtshulp dan nog bureaucratischer wordt. Want ook zo’n fonds moet beheerd en gecontroleerd worden en dan zullen die kantoren die daaraan bijdra-

CV

Mies Westerveld werkt als docent Sociaal Recht aan de UvA. Ze is als senior onderzoeker Sociaal Recht verbonden aan het Hugo Sinzheimer Instituut en als fellow aan het Amsterdams Instituut voor Arbeidsstudies. Westerveld studeerde aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, en werkte tijdens haar studie als rechtswinkelier. Na haar advocaatstage richtte zij het Advokatenkantoor Lange Hil-
leweg in Rotterdam op. Tien jaar later maakte ze de overstap naar de Universiteit Utrecht, waar zij werkte als docent Sociaal Recht en promoveerde op een rechtsvergelijkende studie naar de ontwikkeling van ouderdoms- en nabestaandenpensioenen in de sociale zekerheid in Nederland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

gen daar ook wat in te vertellen willen hebben.

Bureaucratie is de ziekte van de sociale rechtsbijstand. Voor mij was ook dat een reden om op te houden als sociaal advocaat. Ik kreeg het gevoel dat ik alleen nog maar bezig was met verantwoording afleggen. Dat ging soms heel ver. Als bijvoorbeeld een cliënt te laat zijn verklaring van onvermogen instuurde, het bewijs dat hij de rechtsbijstand niet zelf kon betalen, werd de toevoeging met terugwerkende kracht alsnog ongedaan gemaakt. Dan kreeg je dus niets betaald, terwijl je wel al het werk had gedaan. Dat is een ervaring van twintig jaar terug en ik heb begrepen dat het alleen maar erger is geworden.'

Hoe is die bureaucratie tegen te gaan?

'Het sleutelwoord is vertrouwen. Sociaal advocaten worden nog steeds tegemoet getreden als potentiële fraudeurs. Als je echt wilt frauderen, kun je beter een ander vak kiezen.'

Zijn er op dit moment te weinig sociaal advocaten?

'De Staatssecretaris van Justitie heeft gezegd – dus als ik lieg, doe ik dat in commissie – dat het op dit moment wel meevalt. Dat komt ook door de herziening van het stelsel waarbij de bureaus voor rechtshulp zijn afgeschaft en vervangen door juridische loketten. Veel voormalige bureaumedewerkers hebben op dat moment de overstap gemaakt naar de sociale advocatuur. Alleen, ik ben bang dat dit een momentopname is. Met name als de vergoedingen weer omlaag gaan of bevroren worden, zou de bereidheid van advocaten om aan het systeem van de gefinancierde rechtshulp mee te blijven doen weleens snel kunnen afnemen. Dat blijkt althans uit een enquête die de SP onlangs heeft gehouden.'

En precies nu wil Staatssecretaris Albayrak bezuinigen op sociale rechtshulp. Uw eigen partij, nota bene.

'Dat moet ik nuanceren. Ik begrijp dat de fractie van de PvdA in de Tweede Kamer deze plannen niet echt met vreugde

begroet. En dat de vergoedingen voor de rechtsbijstand niet bijster hoog zijn, wil nog niet zeggen dat er binnen de post rechtsbijstand nergens op te bezuinigen zou zijn. Zo wordt er bij Justitie veel verwacht van het middel 'mediation' in plaats van het hardere 'I see you in court' en men vraagt zich af of een systeem van een collectieve rechtsbijstandverzekering uitkomst zou kunnen bieden. Ik wil mijn oordeel nog even opschorten. Maar het lijkt mij niet handig om te gaan snoeien in de vergoedingen aan advocaten als je net een nieuw systeem op de markt hebt gezet en rechtshulpverleners in publieke dienst hebt aangemoedigd om daarin hun brood te gaan verdienen.'

Gaan mensen te snel naar de rechter?

'Ik heb niet de indruk, recht is vrijwel nooit gratis. Zelfs van mensen die niets te besteden hebben, wordt een eigen financiële bijdrage gevraagd. En de drempel om naar een advocaat te stappen is ook psychologisch nog altijd hoog. Ik zie eerder een tendens de andere kant op: veel mensen die de gang naar het recht niet maken, door onwetendheid of een taalachterstand. En er is een grote groep mensen die terugschrikt voor de prijs van de rechtsbijstand, bijvoorbeeld degenen die net boven de inkomensgrens voor de gesubsidieerde rechtsbijstand vallen.

Het systeem genereert zelf procedures, doordat wetten niet goed te begrijpen zijn of slecht uitvoerbaar. Of doordat men steeds weer aan een bestaand systeem sleutelt, zoals in de sociale zekerheid. Normen worden aangescherpt, voorwaarden worden veranderd, mensen worden sneller goedgekeurd. Bij elke wijziging worden de procedures die deze zal oproepen al bij voorbaat ingecalculleerd. En de mensen op wie de wijzigingen betrekking hebben, zijn bijna altijd mensen die aanspraak kunnen maken op gefinancierde rechtsbijstand. Kortom, we moeten ook zeker naar de overheid zelf kijken als vervuiler van de rechtshulpbegroting.'